

Let op jonge spijbelaar

Kinderen die een zwakke sociale binding hebben met hun ouders en leraren, lopen een grotere kans om te gaan spijbelen. Een mentor die de band tussen kind, school en ouders probeert te versterken, zou uitkomst kunnen bieden.

Een derde van de leerlingen in het voortgezet onderwijs spijbelt wel eens. Een deel daarvan spijbelt wekelijks en een klein deel zelfs dagelijks. Spijbelen lijkt onbetekenend, omdat zo veel leerlingen wel eens spijbelen en de meesten slechts af en toe spijbelen. Maar regelmatig spijbelen kan ernstige gevolgen hebben en vroeg beginnen maakt het nog erger. Tot nu toe was in Nederland zo goed als niets bekend over spijbelen op jonge leeftijd. Recent onderzoek heeft daar verandering in gebracht.

Harde kern spijbelaars onder de loep

Aan het einde van het basisonderwijs wordt ongeveer 13% van de kinderen als spijbelaar gerapporteerd. Twee tot drie jaar later is dit percentage gestegen tot 19%. Dit blijkt uit

plichtige leeftijd geregeld wegblijven van school. Vaak weten ouders maar ook leerkrachten niet dat ze spijbelen.

Leerlingen met een zwakke sociale binding aan ouders en leerkrachten, vertonen duidelijk meer kans op spijbelgedrag, zo blijkt uit het onderzoek. Sociale binding aan klasgenoten bleek niet gerelateerd aan spijbelen. Sociale binding is alleen relevant als het binding is aan anderen die de juiste normen voorstaan. Ouders en leerkrachten vinden naar school gaan belangrijk. Van leeftijdsgenoten kan dat niet per definitie gezegd worden.

Zelfcontrole door denken aan ouder of leraar

Naast sociale binding zou ook de mate van zelfcontrole invloed kunnen hebben op het spijbelgedrag van jongeren. Het effect van zelfcontrole op spijbelen blijkt echter vooral via sociale binding te verlopen: jongeren met een sterke zelfcontrole hebben vaker een goede binding met ouders en leerkrachten, die spijbelen afkeuren. Uit eerder wetenschappelijk onderzoek weten we dat het denken aan norm-relevante anderen, waarmee iemand een goede binding heeft bepaalde doelen kan activeren of blokkeren. Dus als een kind aan ouders of leerkrachten gehecht is neemt de aantrekkelijkheid van spijbelen alleen al af door aan hen te denken. Alles wijst er dus op dat de sociale binding met ouders en leerkrachten het zelfregulerend vermogen van jongeren vergroot.

Band met leerlingen voorkomt erger

gegevens van TRAILS (TRacking Adolescents' Individual Lives Survey), een groot onderzoek naar de ontwikkeling van meer dan 2000 jongens en meisjes. Om spijbelgedrag te onderzoeken, hebben de onderzoekers zich gericht op de 5% van leerlingen die spijbelt aan zowel het einde van het basisonderwijs als het begin van het voortgezet onderwijs. Dit zijn dus leerlingen die ver voor het einde van de leer-

Sociale binding

Hoe is de sociale binding van kinderen aan leraren gemeten in dit onderzoek? Hen is gevraagd een aantal stellingen te waarderen. Leerlingen die spijbelen scoren hier lager op dan niet-spijbelaars:

- Mijn leraar vindt me aardig
- Mijn leraar kan ik echt vertrouwen
- Mijn leraar helpt me als er iets is
- Mijn leraar houdt rekening met mijn gevoelens

Scheiding verhoogt de kans

Opvallend is verder dat jongens meer spijbelgedrag vertonen dan meisjes. Daarnaast is gebleken dat wanneer de ouders van kinderen gescheiden zijn, de kans op spijbelgedrag hoger is. Van de jongens behoort 6% tot de harde kern spijbelaars. Bij de meisjes is dat 4%. Wanneer de ouders gescheiden zijn, stijgen die percentages naar 13% voor jongens en 11% voor meisjes. Ook kinderen waarbij de lichamelijke puberteit relatief vroeg is aangebroken behoren vaker tot de spijbelaars. Kinderen uit een lager sociaal milieu spijbelen eveneens vaker, al is die invloed vrij klein.

Bijstaan door een mentor

Wat betekenen deze bevindingen nu in de praktijk? Belangrijk is dat de aanwezigheid van leerlingen op school nauwlettend wordt gevolgd. Een school moet ouders altijd zo snel mogelijk informeren als een leerling afwezig is. Kinderen die al op de basisschool beginnen te spijbelen zouden verder moeten worden bijgestaan door een mentor, iemand die het gedrag van de spijbelaar nauwlettend volgt en de binding tussen scholier, gezin en school probeert te versterken. Wanneer jonge spijbelaars geen hulp krijgen dan is de kans groot dat ze in een negatieve spiraal terecht komen. Spijbelen in het basisonderwijs is, zo is al eerder bewezen, een voorbode voor delinquent gedrag, roken en drinken, en schooluitval.

René Veenstra is universitair hoofddocent aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Referentie: Veenstra, R., Lindenberg, S., Tinga, F., & Ormel, J. (2010). 'Truancy in late elementary and early secondary education: The influence of social bonds and self-control. The TRAILS study.' International Journal of Behavioral Development.

Spijbelaars hebben in meer dan 50% van de gevallen gescheiden ouders. Voor de niet-spijbelaars is dat 19%. De onderzoekers vermoeden dat scheiden tot spijbelen kan leiden:

- bij alleenstaand ouderschap is er minder vaak iemand thuis om het spijbelen op te merken
- de gezagsstructuur is na een scheiding gemiddeld genomen zwakker
- er is minder geïnternaliseerde controle door bijvoorbeeld inconsistente opvoeding
- kinderen mogen na een scheiding vroeger allerlei beslissingen zelf nemen

Adviezen

- Noteer iedere afwezige leerling en geef absentie tijdig door aan de verzuimcoördinator. Zonder zicht op verzuim is zicht op ongeoorloofd verzuim onmogelijk.
- Praat met mededocenten en de verzuimcoördinator over opvallend of veelvuldig verzuim.
- Laat de leerling bij terugkeer in de les merken dat het verzuim niet onopgemerkt is gebleven. Toon interesse in de reden voor afwezigheid. Dit komt de sociale binding ten goede.
- Herken problematische spijbelaars: de groep spijbelaars waar het hier over gaat zijn probleemleerlingen. Zij spijbelen al in het basisonderwijs en ze vertonen ook vaker delinquent gedrag.
- Leerlingen binnenboord houden lukt beter als er een goede band tussen leraren en leerlingen is. De vroege spijbelaars zijn leerlingen waarover leraren zich echt moeten ontfermen. Het zijn leerlingen die namelijk van huis uit vaak minder meekrijgen: vaak gescheiden ouders, vaak ook geen optimale band met ouders.
- Leraren moeten bij dit soort leerlingen huisbezoeken afleggen en samen met de ouders goede afspraken maken.
- Ouders moeten bij (vermoeden van) spijbelen meteen door school geïnformeerd worden. Opname van het aantal gemiste lessen in het schoolrapport verdient navolging.
- Leraren dienen dit soort leerlingen ook in zorgoverleg te bespreken.
- Zorg als school dat er goede afspraken zijn met de leerplichtafdelingen van de woongemeenten van de leerlingen. Bepaal in samenspraak wat beide partijen van elkaar mogen verwachten in het omgaan met spijbelen. Leerplichtambtenaren zijn experts in het omgaan met verzuim, hebben primair een zorgfunctie en kunnen bijvoorbeeld ook worden uitgenodigd om aan te schuiven bij zorgoverleg.
- Het kan daarbij ook zijn dat het probleem zit in de klik tussen leraar en leerling.
- Vandaar dat overleg belangrijk is, want andere leraren weten de leerling misschien wel te bereiken.

Dus:

- vroeg spijbelen is een indicatie voor probleemgedrag
- ouders, leraren en zorg moeten gezamenlijk een plan trekken
- problemen moeten meteen worden aangepakt, als het om spijbelen gaat: op de dag zelf!